

Az alakzatok (T)

1. Fogalma, jellemzői

- alakzat: **A szokásostól eltérő nyelvi vagy stilisztikai elemek, amelyek az érzelem, lelkiállapot kifejezésére alkalmasak**

Jellemzői:

- a szépirodalomban a hatást fokozzák az alakzatok
- gyakran a szónoklás tudománya, a retorika is felhasználja
- az író, alkotó szabadon válogathat a nyelv anyagából
- minél jobban eltér a köznapitól, a megszokottól, annál hatásosabb lesz pl. a költői kérdés
- céljuk lehet a nyomatékosítás, figyelemfelkeltés, kiemelés

2. Fajtái

- Az alakzatoknak két alaptípusát különböztetjük meg:

- a) szóalakzatok: **Olyan alakzatok, amelyekben a szóalkotás módja, a szóalakok térhetnek el a hétköznapi formáktól.**
pl: halálnak halála, ismerve ismerte
- b) mondatalakzatok: **Olyan alakzatok, amelyekben a mondatfajta, a mondat szórendje, a szószerkezetek felépítése térhet el a megszokottól.**
pl.: Már ezerszer szóltam – túlzás

3. Szóalakzatok

- a) egyszerű ismétlés: **olyan szóalakzat, amely egy szó hangalakjának változatlan megismétlését jelenti. Célja a nyomatékosítás.**
pl: „Mindig beszél/Mindig lobog...” (Kosztolányi D.)
- b) módosult szóalak ismétlése: **olyan szóalakzat, amely egy szót módosult formában ismétel.**
pl: „Hírrel hirdessétek...” (Ady E.)
- c) töismétlés=figura etimologica: **Olyan szóalakzat, amelyben egy szó önmagával alkot birtokos jelzős szerkezetet. Valaminek a legfelső fokát fejezi ki.**
pl: Halálnak halála=legsörnyűbb halál
szépek szépe=a legszebb
- d) halmozás: **Olyan szóalakzat, amely azonos mondatrészek ismétlését jelenti.**
pl.: „Ilyen vagyok én már: fanyar, csendes, fáradt...” (Tóth Árpád)
- e) fokozás: **Olyan szóalakzat, amelyben a halmozott mondatrészek között valamilyen fokozati különbség van.**
pl: „Add ki a jussomat: pénzt, paripát, fegyvert!” (Arany J.)→ Egyre értékesebb dolgokat sorol.

- f) túlzás=hiperbola, felnagyítás: **Olyan szóalakzat, amelyben a beszélő erősebb jelentésű szavakat használ, mint ami indokolt lenne.**
pl.: „Tenger virág nyílik tarkán körülötte...” (János vitéz)